Adamzat döreýiş taryhy bilen deň taryhy bolan zeýtun diňe bir miwe bolman, eýsem, Anadoly topragynyň durmuş ýörelgesidir. Ýewropa Geňeşi tarapyndan zeýtun ugurlarynyň sanawyna giren Türkiýäniň ähli künjeginde zeýtun ösdürilip ýetişdirilýär. Beýle bolmagynyň esasy sebäbi Ortaýer deňziniň özboluşly howasy bolup durýar. Egeý sebitinden başlap Ortaýer deňzine, şeyle hem gündogara tarap Anadola çenli her sebitde köp asyrlyk, keramatly zeýtun agaçlary bar.

Ýurduň zeýtun agaçlarynyň 75 göterimini düzýän Egeý sebitidir. Bu sebitde iň ýokary hilli zeýtun önümleri Balykesir, İzmir, Manisa, Aýdyn we Mugla welaýatlarynda öndürilýär. Ida dagynyň töweregi zeýtun ösdürip ýetişdirmek üçin örän amatly hasaplanýar.

Iň geň ýeri bolsa bu zeýtun agajynyň henizem miwe getirýänligidir. 1650 ýyllyk agaç 2013-nji ýylda «monumental agaç» hökmünde hasaba alyndy we gorag astyna alyndy. Egeýiň merjeni bolan Izmir şäheri hem öz gezeginde zeýtun ösdürip ýetişdirmekde, şeýle hem zeýtun ýagyny öndürmekde ýurduñ iň möhüm merkezleriniň biri hasaplanýar. Seljuk, Seferihisar, Güzelbahçe, Urla, Çeşme we Karaburun ýaly etraplarda gadymy zeýtun agaçlaryna gabat gelip bilersiňiz. Jadylaýjy Urla etraby diňe bir taryhy ýadygärlikleri bilen däl, eýsem Michelin gollanmasyna girizilen «daýhançylykdan-desterhana çenli uzaýan ýolagçylyk» atly restoranlaryny hem hödürleýär.

Iýun aýynda gülläp başlaýan zeýtunlar tomusyň soňky günlerine çenli ösmegini dowam etdirýär we altyn güýzde hasyl berip başlaýar. Gözbaşyny gadymdan alyp gaýdýan zeýtun hasylyny ýygnamaklyk dabarasy maşgalalary, jemgyýetleri we myhmanlary bir supranyň başyna jemleýär. Hasylyň başy zeýtuny ýygnamakdan başlanýar. Egeýde ýerli ýaşaýjylar köplenç hasyl ýygnamaklygy elde amala aşyrýarlar, bu däbiň esasynda zeýtuny zyýansyz almak bolýandygyna we toprak bilen zähmetiň arasynda çuňňur baglanyşyk döredýändigine ynanýarlar.

Zeýtunyň ýaga öwrülmegi aýratyn bir başdan geçirmedir. Hasyl ýygnalandan soň ony derrew ýerli degirmenlere ýa-da zawodlara iberilýär we şol ýerde Egeý aşhanasynda möhüm orna eýe bolan ýokary hilli ýokumly zeýtun ýagy öndürilýär we çüýşelere gaplanylýar. Uzak ömrüň girewi we ynsan bedeni üçinem siňňitli iýmit hasaplanylýan zeýtun ýagy, sebite mahsus ýerli tagamlaryñ ählisinde ulanylýar.

Leýla SERDAROWA
Türkmenistanyň Döwlet energetika institutynyň talyby

Все права защищены